

Bogusława Bednarczyk

WPROWADZENIE

Inspiracją dla kolejnego tomu „Krakowskich Studiów Międzynarodowych” były głębokie zmiany zachodzące w mijającej dekadzie w międzynarodowych stosunkach politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych. Wielowymiarowy proces integracji świata, w wyniku którego modyfikacji uległ ład oparty na suwerenności państw narodowych, określa się mianem globalizacji. Globalizacja przynosi korzyści, ale generuje też globalne problemy, a przede wszystkim nie sposób się przed jej wpływem ochronić. Nawet izolacja polityczna i samowystarczalna gospodarka danego kraju nie uwolnią go od globalnych wpływów.

Zapoczątkowany w latach 70. ubiegłego wieku model globalizacji potwierdził swoją siłę po 1989 r. przez rozpad dwubiegunowego podziału świata. Odtąd wielu polityków i ekonomistów zaczęło nurtować pytanie, jak należy reagować na globalizację. Wśród tych, którzy w globalizacji widzieli rozwiązanie problemu „kapitalizm czy socjalizm”, panowało przekonanie, że globalizacja to wielka szansa dla Europy. Argumentowano, że to właśnie Europa w wiekach XVIII i XIX zaczęła pierwszą fazę otwarcia się świata i zbliżania kontynentów. Uznano, że otwarcie na świat przyniosło Europie korzyści, za błąd uważano więc pojawiające się w europejskiej debacie politycznej obawy przed globalizacją. W globalizacji widziano nie tylko proces gospodarczy – tworzenie się globalnego rynku, ale przede wszystkim komunikację globalną, coraz powszechniejszą wolność podróżowania czy wyboru pracy, a w płaszczyźnie społeczno-politycznej upowszechnienie swobód i praw, odrzucanie tradycji patriarchalnych społeczeństw, zmiany modelu rodziny. W procesie budowania współczesnej cywilizacji z jednej strony realizacja celów

industrialnych przyniosła rozwiniętem społeczeństwom poczucie bezpieczeństwa ekonomicznego i podniosła standard materialny, ale z drugiej zglobalizowały się zagrożenia i wyzwania.

W pierwszej dekadzie XXI w. pozycja Europy w światowej polityce, gospodarce i kulturze podlegała wielu zmianom i była uzależniona zarówno od czynników wewnątrz europejskich, jak i ogólnoswiatowych. Dla zrozumienia współczesnego świata istotne jest poszukiwanie odpowiedzi na pytania o przyczynę, naturę, charakter oraz krótko- i długookresowe konsekwencje wielu zjawisk natury politycznej, ekonomicznej, społecznej i kulturowej, które w minionej dekadzie na stałe wpisały się w pejzaż stosunków międzynarodowych. Rozwój gospodarki światowej i zmiany systemów politycznych nabierają globalnego charakteru, zaś globalne procesy mają bezpośrednie przełożenie na struktury społeczne, a co za tym idzie, na państwa.

Z uwagi na to, że mijające dziesięciolecie dostarczyło wielu dowodów na intensywnie zachodzące zmiany w procesach przeobrażeń, zarówno jednostek, jak i całych zbiorowości, głównym nurtem badawczym dla autorów zamieszczonych tutaj artykułów, jest próba analizy i oceny współcześnie zachodzących zmian w procesach globalizacyjnych, obserwowanych w czterech wymiarach ludzkiej działalności: politycznej, gospodarczej, społecznej i kulturowej.

O ile wiek XX był okresem przymusowych przesiedleń i migracji, o tyle już początek wieku XXI wskazuje, że mobilność społeczna jest jednym z ważniejszych przykładów ciągle rosnącej globalnej współzależności. Istotnym przejawem globalizacji w międzynarodowych stosunkach polityczno-społecznych są migracje ludności na skalę światową. Migracje międzynarodowe są jednym z najpowszechniejszych zjawisk społecznych. Dzięki globalizacji bardzo popularna jest komercjalizacja produktów kulturowych. Migracje są ważnym czynnikiem wspomagającym rozwój gospodarczy – przez zwiększenie zatrudnienia i napływ inwestycji, ale z drugiej strony wywołują również problemy społeczne i kulturowe. Rosną bowiem nastroje nacjonalistyczne, szowinistyczne i antyemigracyjne. Narastają konflikty z mniejszościami wynikające z odrębnych kultur i niezrozumienia. Ksenofobiczne nastroje stają się zagrożeniem dla podstawowych praw i wolności człowieka. Odwrotu jednak nie ma, ponieważ świat państw homogenicznych przestaje istnieć. Dlatego im szybciej będą wprowadzane programy integracyjne, zmniejszające jednocześnie ograniczenia migracyjne, tym szybciej postęp komunikacyjny i społeczny zostanie wpisany w globalizację rozumianą jako proces historyczny, w którym wyraźnie widać kilka etapów budowania światowego ładu. Programy integracyjne i edukacyjne w zakresie ochrony i gwarancji praw człowieka to skuteczny sposób ugruntowania tolerancji i zwiększenia szans wszystkich grup społecznych na funkcjonowanie w społeczeństwie demokratycznym, rynkowym i informacyjnym.

Obszerna analiza aktualnej sytuacji w europejskim modelu edukacji praw człowieka jest jednym z ważnych wątków opracowania badającego europejski model edukacji praw człowieka w okresie globalizacji. W rozważania nad dynamicz-

nym, wieloaspektowym i złożonym zjawiskiem globalizacji wpisują się refleksje na temat ochrony europejskich wartości i modelu społecznego, różnic kulturowych, europejskiego obywatelstwa, globalnego zagrożenia środowiska naturalnego czy przechylenia się globalnej równowagi świata na Wschód. Wartościowym uzupełnieniem tej szerokiej palety problemów związanych z rozszerzeniem działań człowieka we wszystkich rodzajach działalności poza granicami narodowymi, jest gruntowna analiza procesów globalizacyjnych nadających przyspieszoną dynamikę stosunkom międzynarodowym, uwypuklając przy tym znaczenie czynnika tożsamości państw.

Opracowania zamieszczone w bieżącym numerze bezpośrednio lub pośrednio dotyczą problemów, które mogą wpłynąć na przyszłość Europy. Ich autorzy analizują m.in. reformę ustrojową Unii Europejskiej oraz uregulowanie jej podmiotowości prawnomiędzynarodowej, wskazują kierunki europejskiej polityki wspierającej innowacyjny rozwój, który ma zapewnić trwały wzrost gospodarczy. Podkreślają także konieczność wypracowania relacji z nowymi wschodnimi sąsiadami Unii w celu zapobieżenia powstaniu nowych podziałów w Europie.

W publikowanych pracach można też odnaleźć refleksje na temat kształtowania się we współczesnej polityce światowej tendencji zarówno globalizacyjnych, jak i regionalizacyjnych. Pytanie, czy świat częściej zmierza ku fragmentaryzacji niż ku unifikacji, pozostaje nadal otwarte. Zapewne globalizacji nie można już zahamować, a zatem nadal będzie miała poważny wpływ na międzynarodowe stosunki polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturalne. Wydaje się jednak, że na początku nowego milenium pozycja każdego kraju coraz wyraźniej jest postrzegana przez pryzmat jego przynależności do określonego regionalnego ugrupowania integracyjnego. Dekada, która właśnie się skończyła, zmieniła w globalnym świecie prawie wszystko. Od wielkiej polityki i dominujących ideologii, przez stosunki międzynarodowe, po sposoby komunikacji, kulturę i obyczaje. W konkluzji tego krótkiego podsumowania prezentowanych prac należy podkreślić, że opinie i wnioski autorów zachęcając do korzystania ze zdobyczy globalizacji, nie rezygnują z konieczności kultywowania tradycji i narodowej tożsamości.